

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

07-03-326М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до семінарських занять
і самостійного вивчення навчальної дисципліни
«Методологія наукових досліджень»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Психологія»
спеціальності 053 «Психологія»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 1 від 02.09.2021 р.

Рівне – 2021

Методичні вказівки до семінарських занять і самостійного вивчення навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Психологія» спеціальності 053 «Психологія» денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Кочубей А. В. – Рівне : НУВГП, 2021. – 20 с.

Укладач: Кочубей А. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск Олексін Ю. П., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Керівник групи забезпечення
спеціальності 053 «Психологія»

Ставицький О. О.

© А. В. Кочубей, 2021
© НУВГП, 2021

Вступ

Мета навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» - формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти компетенцій, необхідних для вирішення завдань, що пов'язані із плануванням і проведенням наукових досліджень і впровадженням їх результатів у практичну діяльність.

Пріоритетні завдання викладання навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень»:

- отримання знань у галузі методології наукового пізнання, необхідних для написання наукової роботи (курсової, магістерської);
- набуття знань щодо організації наукового дослідження, написання та оформлення наукових тез, статей, про порядок захисту наукової роботи;
- отримання знань у галузі організації науково-дослідницької діяльності у ЗВО;
- системний розвиток особистості майбутнього фахівця, формування компетенцій, що сприяють самореалізації в науковій творчості та науково-дослідній діяльності загалом.

Вивчення навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» спрямовано на формування таких компетенцій:

Інтегральна: здатність вирішувати складні завдання і проблеми у сфері педагогіки, що передбачає проведення досліджень і здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності: Здатність проведення досліджень на відповідному рівні; Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність діяти на основі етичних міркувань. Здатність генерувати нові ідеї, що формує креативність.

Фахові (спеціальні) компетентності спеціальності: Здатність планувати і виконувати наукові та прикладні дослідження, презентувати їх результати.

Очікувані результати навчання: розуміння предмета «Методика науково-педагогічних досліджень», формування у майбутнього фахівця наукових компетенцій, системи загальної наукової підготовки з метою вирішення практичних, професійних і наукових завдань.

У результаті засвоєння дисципліни студент повинен **знати:** значення основних методологічних принципів процесу наукового пізнання; теоретичне і практичне значення педагогічних досліджень для ефективності соціально-педагогічної діяльності; методи математичної обробки результатів дослідження

У результаті засвоєння дисципліни студент повинен **уміти:** вирішувати складні завдання і проблеми, що потребує оновлення-поповнення та інтеграції знань, зазвичай в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог. Проведення дослідницької та/або інноваційної діяльності.

2. Методичні поради для роботи над дисципліною

Зміст дисципліни «Методологія наукових досліджень» реалізується опануванням трьох блоків: теоретичного, практичного та блоку самостійної роботи.

Напрямами самостійної роботи з вивчення курсу є: вивчення окремих тем та питань, підготовка фіксованих виступів, підготовка до семінарських занять.

Для розуміння студентами змісту курсу, системи семінарських занять та самостійного вивчення, форми підсумкового контролю вказівки містять програму навчальної дисципліни, теми і плани семінарських занять, теми самостійної роботи та вимоги до звіту про її виконання, індивідуальні завдання, питання до модульного контролю, рекомендовану (базову, допоміжну) літературу, інформаційні ресурси.

Для успішної підготовки до семінарського заняття розділ «Плани семінарських занять» містить тему, вид семінарського заняття, методи, які будуть застосовуватись в процесі проведення семінару, мотивацію навчання, мету, актуалізацію опорних знань, план, основні

поняття, зміст узагальнення вивченого, завдання для підготовки до семінарського заняття, контрольні запитання до теми та літературу з вказівкою сторінок вивчення відповідної теми.

З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, педагогічних та контрольних тестів, студентам пропонується опрацювання конспекту лекції, рекомендованої літератури та контрольні запитання для самоперевірки.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття наукового дослідження та вимоги до нього

Наука як система знань. Основні поняття науки. Закономірності функціонування та розвитку науки, еволюцію її розвитку.

Поняття наукового дослідження, його основні ознаки та характеристики. Особливості структури наукового дослідження, його об'єкт, мет, завдання, основні форми. Вимоги до наукових досліджень.

Основні види наукових досліджень. Відмінності та спільні риси емпіричних та теоретичних досліджень. Ефективність наукових досліджень.

Тема 2. Поняття методології наукових досліджень та її види

Методологія наукових дослідження. Поняття методу та методології. Завдання методології. Різновиди та структурні елементи методології. Підходи до обґрунтування та визначення методу та методології.

Фундаментальна або філософська методологія. Загальнонаукова методологія.

Загальнонаукові принципи дослідження: історичний, термінологічний, функціональний, системний, інформаційний, культурологічний, пізнавальний або когнітивний.

Конкретно наукова методологія. Методи і техніка дослідження. Класифікація методів наукового пізнання.

Тема 3. Емпіричні методи наукового дослідження

Поняття та загальна характеристика емпіричних методів наукового дослідження. Радикальний емпіризм. Верифікація. Емпіричне дослідження. Валідність. Діагностична сила. Надійність. Репрезентативність.

Спостереження як емпіричний метод наукового дослідження. Передбачуваність. Планомірність, Цілеспрямованість. Вибірковість. Системність. Вимоги до спостереження. Етапи проведення спостереження.

Емпіричні методи: вимірювання, порівняння, узагальнення Розмір одиниці вимірювання. Динамічна похибка. Метод вимірювання. Принцип вимірювання. Вимірювальна інформація. Види вимірювальних величин.

Порівняння. Узагальнення. Вимоги до порівняння. Види порівнянь.

Експеримент. Довготривале, короткочасне, безперервне, дискретне спостереження. Специфіка експерименту. Етапи проведення експерименту.

Інші емпіричні методи дослідження: опитування, опитування-інтерв'ю, анкетні опитування, бесіда, рейтинг, експертна оцінка, метод колективних експертних оцінок, метод «мозкового штурму», морфологічний метод аналізу, метод семикратного пошуку, метод асоціацій та аналогій, метод колективного блокнота і контрольних запитань, морфологічний ящик.

Сутність гіпотези, її особливості. Етапи розвитку гіпотези, вимоги, що до неї ставляться. Доведення гіпотези, способи встановлення істини: безпосередній та опосередкований, що використовуються у доведенні гіпотези, особливості та відмінності.

Тема 4. Теоретичні методи наукового дослідження

Сутність теоретичних методів наукового дослідження. Послідовність проведення теоретичних досліджень. Особливість теоретичного дослідження. Порядок використання методів при здійсненні наукового дослідження.

Характеристика основних теоретичних методів наукового дослідження: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння, формалізації, абстрагування та моделювання. Поняття моделі, вимоги, які до неї ставляться, види, особливості побудови.

Особливості логічного та хронологічного підходів при проведенні теоретичних досліджень. Мета, випадки та вимоги до застосування цих методів при здійсненні наукового дослідження.

Тема 5. Зміст та складові науково-дослідного процесу

Стадії науково-дослідного процесу. Схема науково-дослідного процесу. Організаційна, дослідна стадії та стадія узагальнення, апробації та реалізації наукових результатів. Процедура вибору наукової проблеми. Критерії вибору теми. Обґрунтування актуальності теми, визначення її місця в науковій проблемі.

Суть та складові планування наукової діяльності. Програма та плани наукового дослідження. Формулювання теми дослідження. Вивчення стану питання і обґрунтування обраного напрямку дослідження. Мета дослідження. Загальні та конкретні завдання дослідження. Зміст, об'єкт, предмет дослідження. Вибір методів дослідження. Етапи роботи, календарний план роботи. Попередній та остаточний план наукового дослідження, план-проспект наукового дослідження.

Організація науково-дослідних робіт. Організаційні передумови для дослідження і аналітичної обробки економічної інформації. Основні завдання НОП. Елементи НОП. Нормування праці науковців.

Тема 6. Форми відображення результатів наукових досліджень

Форми викладу матеріалів дослідження. Публікації. Функції публікацій.

Наукові видання. Науково-дослідні та джерелознавчі наукові видання. Монографія, автореферат дисертації, препринт, тези доповідей та матеріали наукової конференції, збірник наукових праць.

Наукові неперіодичні видання: книга, брошура, наукові збірки, журнали.

Види монографій: наукові та практичні.

Тема 7. Форми висвітлення наукових досліджень

Форми висвітлення підсумків наукової роботи: тези, тези доповіді, реферат. Види рефератів: інформативні, розширені або зведені, наукові.

Тема 8-9. Форми висвітлення наукових досліджень

Винахідницька діяльність. Результати НДР: нові технологічні процеси й агрегати, матеріали і з'єднання, пристрої і конструкції можуть скласти предмет винаходу або відкриття.

Усна передача інформації про наукові результати. Доповідь, повідомлення на нарадах, семінарах, симпозіумах, конференціях. Бесіди при особистих зустрічах.

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.	З.ф.
1.	Організація наукової діяльності в галузі психології	2	2
2.	Значення та вплив науки на формування наукової думки в Україні	2	
3.	Технологія наукової діяльності	2	
4.	Методологія науково-дослідницької діяльності	2	
5.	Методи науково-педагогічних досліджень	2	
6.	Методи науково-педагогічних досліджень	2	
7.	Обґрунтування теми дослідження. Збір та аналіз наукової інформації за темою	2	
8.	Організація наукового дослідження. Структура педагогічного дослідження	2	
9.	Основні тактики поведінки керівника в конфліктних ситуаціях	2	2
	Разом	18	4

Плани семінарських занять Семінарське заняття № 1

Тема. **Організація наукової діяльності в галузі психології**

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда з елементами дискусії

Методи: бесіда, діагностика знань, психолого-педагогічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання: особистісне і фахове самовдосконалення

Мета: *знати* предмет і завдання, етапи розвитку методології наукових досліджень як науки, наукові школи (напрямки) сучасної науки, основні категорії науки, методи наукових досліджень

уміти здійснювати порівняльний аналіз основних тенденцій у освіті, обґрунтовувати необхідності наукових досліджень для розвитку держави.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «Організація наукової діяльності в галузі психології».

План

1. Предмет, об'єкт і сутність науки, її функції та структурні елементи.
2. Етапи розвитку вітчизняної психологічної науки.
3. Класифікація наук.
4. Форми наукової діяльності. Основні вимоги до науковця.
5. Значення педагогічної практики для розвитку науки.

Основні поняття: предмет, історія, напрями, методи, функції, принципи методології наукових досліджень

Узагальнення вивченого: виконання ситуативних завдань, вправ, робота з тестами

Завдання для творчо-пошукової роботи студентів

Відтворювальний рівень

1. Опрацювати рекомендовану суто наукову та популярно-наукову літературу.
2. Підготувати міні-реферати «Розвиток української психологічної науки: порівняльно-прогностичний аспект», «Історія становлення та розвитку науки в Україні».

3. Обговорення реферату та презентації до нього.

Пошуковий (частково) рівень

1. Характеристика основних форм студентської наукової роботи; стилю викладу матеріалу (наукового, навчального, популярного тощо).

2. Форми роботи з науковою літературою (робота в бібліотеці НУВГП; в Рівненській науковій бібліотеці, в інтернет-бібліотеках тощо).

3. Конспектування: види, вимоги до конспектування.

Науково-творчий рівень

1. Проаналізувати наукові статті з педагогіки у періодичних журналах, випишіть назви статей, постановку проблеми, мету.

2. Підберіть наукову статтю за темою цікавою для вас. Проаналізуйте (структуру) наукової статті.

Література

1. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень : підручник / 2-ге вид. К. : Знання, 2007. 317 с.

2. Ярмаченко М. Д. Важливий етап у розвитку педагогічної науки. *Вісник Академії педагогічних наук України*. 1993. №1. С.4–11.

3. Розвиток народної освіти і педагогічної науки на Україні (нариси). К. : Рад. школа. 1991.

4. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій : навчальний посібник. К. : Академвидав, 2005. 208 с.

5. Державна національна програма „Вчитель” (проект). *Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України*, 2001. 9 с.

6. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. *Педагогічна газета*. 2001. № 7 (85), липень.

7. Закон України "Про освіту". В кн.: *Виховна робота в закладах освіти України*. Випуск ІІ. Збірник нормативних документів та методичних рекомендацій. К. : ІЗМН, 1998. С. 43–75.

Семінарське заняття № 2

Тема. **Значення та вплив науки на формування наукової думки в Україні**

Вид заняття: семінар-розгорнута проблемна бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, педагогічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* основні етапи наукової думки в Україні; інформацію про розвиток педагогічної науки в Україні; про організацію науково-дослідної діяльності в Україні
вміти визначати функції наукової теорії; застосовувати практично знання про класифікації наукових теорій.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «Значення та вплив науки на формування наукової думки в Україні»

План

1. Розвиток сучасної психологічної науки в Україні.

2. Структура та організація наукової діяльності.

3. Організація науково-дослідної діяльності в Україні.

4. Функції наукової теорії

5. Класифікація наукових теорій.

Основні поняття: педагогічна наука, наукова діяльність, наукова теорія.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з педагогічними тестами

Завдання для творчо-пошукової роботи студентів

Відтворювальний рівень

1. Назвіть три групи галузей знань, які виділяють при класифікації наук.
2. У чому полягають специфічні особливості фундаментальних і прикладних наук.
3. Проблеми формування та організації наукового колективу

Пошуковий (частково) рівень

1. Назвіть ознаки наукової діяльності. Випишіть приклади такої діяльності з різних наукових джерел.
2. Наведіть цікаві відомості з творчого життя відомих науковців та їх вислови щодо наукової діяльності.

Науково-творчий рівень

1. Підібрати приклади зворотів, які б характеризували науковий стиль тексту: виписати у зошит окремі речення, слова, словосполучення до кожної з суттєвих ознак цього стилю.
2. Дібрати анотацію до книги, яка висвітлює науково-педагогічну проблему, на науково-популярну, художню книгу. Підготуватися до їх порівняльного аналізу.
3. Розробити (письмово) систему ключових (базових) понять для курсової (магістерської) роботи.

Література

1. Наукове дослідження: організація методологія, інформаційне забезпечення / авт. колектив: В. Л. Пілюшенко, І. В. Щербак, Е. І. Словенко. Лібра, 2004. 220 с.
2. Марцин В. С., Міценко Н. Г., Даниленко О. А. Основи наукових досліджень : навч. посібн. Л. : Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.
3. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента : навч. посіб. / Чорненький Я. Я., Чорненька Н. В., Рибак С. Б. і ін. К. : Професіонал, 2006. 208 с.
4. Пальчевський С. Педагогіка. Київ, «Каравелла», 2008. 64 с.
5. Розвиток народної освіти і педагогічної науки на Україні (нариси). К. : Радянська школа. 1991.

Семінарське заняття № 3

Тема. Технологія наукової діяльності

Вид заняття: семінар-конференція, бесіда

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* поняття «творча діяльність науковця» та етику та культуру науковця, та основні поняття: педагогічна наука, наукова діяльність, науковець, дослідник, вчений, доцент, професор, бакалавр, магістр; види наукових робіт: монографія, брошура, посібник, підручник, стаття, доповідь, реферат, та інші;

вміти використовувати наукову діяльність для професійного зростання, розвивати якості, які сприятимуть підвищенню наукового рівня

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми «Технологія наукової діяльності»

План (у формі запитань)

1. Як ви вважаєте, що знаходиться в основі творчої діяльності науковця? Охарактеризуйте його.
2. Які ви знаєте види і форми наукових робіт.
3. Які основні психологічні риси діяльності вчених.
4. Розкрийте основні якості, що відповідають статусу науковця.
5. Основні етапи та культура наукової діяльності

Основні поняття: технологія наукової діяльності, наукова робота, види наукових робіт, культура наукової діяльності

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами, тестовий контроль знань

Завдання для творчо-пошукової роботи студентів

Відтворювальний рівень

1. Сформулюйте означення, що таке «наукове відкриття», «патент».
2. Що, на вашу думку, є основою в організації науковця у підготовці до наукової роботи?

Пошуковий (частково) рівень

1. Підготуйте повідомлення: «Методи і засоби наукової комунікації»
2. Розкрийте суть поняття «наукова школа». Назвіть відомі вітчизняні наукові школи в педагогічній науці

3. С. Гессен вважав, що всі «науки можна поділити на дві великі групи: науки теоретичні і науки практичні. Теоретичні можна назвати чистими науками, або науками законовідповідними. Практичні науки встановлюють правила, або норми нашої діяльності. Це науки не про існуюче, а про те, що повинно бути. Це – науки про мистецтво діяльності». До яких наук, на вашу думку, належить психологія. Обґрунтуйте свою думку?

Науково-творчий рівень

1. Виберіть тему науково-дослідної роботи і визначте основні складові (тему, мету, об'єкт, предмет, завдання). Тему можна обрати з переліку тем курсових (магістерських) робіт, ІНДЗ чи рефератів до семінарів і лабораторних занять.

2. Складіть анкету для визначення рівня готовності студентів (учнів, слухачів) до самовиховання. Проведіть анкетування під час асистентської практики і проаналізуйте результати.

3. Складіть анкету для визначення позанавчальних інтересів і захоплень студентів (учнів, слухачів). Проведіть анкетування під час асистентської практики і проаналізуйте результати.

Література

1. Марцин В. С., Міценко Н. Г., Даниленко О. А. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Л. : Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.
2. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. К. : Знання, 2004. 307 с.
3. Цехмістрові Г. С. Основи наукових досліджень : навч. посібник. К. : Слово, 2004. 240 с.
4. Рудницька О. П., Болгарський А. Г., Свистельнікова Т. Ю. Основи педагогічних досліджень : навчально-методичний посібник. К.: Вища шк., 1998. 143 с.
5. Пальчевський С. Педагогіка. Київ, «Каравелла», 2008. 264 с.

Семінарське заняття № 4

Тема . Методологія науково-дослідницької діяльності

Вид заняття: семінар-диспут

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* методологічні основи науково-педагогічних досліджень; основи фундаментальної, загальнонаукової та конкретно-наукової методології науково-педагогічного дослідження;

вміти оволодіти основними термінологічними поняттями теми; усвідомити специфіку методології педагогічних досліджень.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «Методологія науково-дослідницької діяльності».

План

1. Проаналізуйте поняття методології наукового дослідження та специфіка методології психологічного дослідження.

2. Розкрийте основні методологічні принципи дослідження.

3. Що містить поняття «фундаментальна методологія науки».

4. Що ви знаєте про загальнонаукову методологію?

5. Окресліть основні напрями конкретно-наукового пошуку.

Основні поняття: методологія наукового дослідження, методологічні принципи дослідження, фундаментальна методологія, загальнонаукова методологія.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами

Завдання для творчо-пошукової роботи студентів

Відтворювальний рівень

1. У чому полягає специфіка методології психологічних досліджень?

2. Розкрийте суть системного підходу в психологічних дослідженнях.

3. Назвіть і проаналізуйте функції методології психологічних досліджень

4. Як ви вважаєте, чому практику називають критерієм істинності теорії?

5. Порівняйте поняття методології та методики психологічного дослідження. Зробіть висновки.

Пошуковий (частково) рівень

1. Які функції методології психологічних досліджень, крім з перерахованих, ви б виокремили?

2. Як застосовують діалектичний метод пізнання психологічних явищ у процесі конкретного наукового дослідження?

3. Напишіть наукове есе «Інформаційний підхід у психологічних дослідженнях».

Науково-творчий рівень

1. Побудуйте структурну або структурно-функціональну модель системи формування культури поведінки студентів (учнів, слухачів) (взаємопов'язані елементи, компоненти, підсистеми, функції, мета, завдання).

2. Укладіть таблицю класифікації основних методів наукових досліджень.

3. Визначте актуальність наукових досліджень з педагогіки.

4. Опишіть основні напрями наукових досліджень у галузі педагогіки (психології та ін.).

5. Вкажіть основні напрями конкретно наукового пошуку в психологічних дослідженнях.

6. Зробіть класифікацію об'єктів наукових досліджень

Література

1. Вихрущ В. О. Методологія та методика наукового дослідження. Тернопіль, 2004. 224 с.

2. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. 3-є вид. К. : Професіонал, 2005. 240 с.

3. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень : підручник. 2-ге вид. К. : Знання, 2007. 317 с.

4. Пальчевський С. Педагогіка. Київ, «Каравелла», 2008. 332 с.

5. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. К. : Кондор, 2006. 206 с.

Семінарське заняття № 5

Тема. Методи науково-педагогічних досліджень

Вид заняття: семінар - «мозковий штурм»

Методи: бесіда, арттехнології, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* основні методи науково-педагогічного дослідження *вміти* оперувати системою методів наукових досліджень, їх специфікою, способами практичного застосування методів у науково-педагогічних дослідженнях.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «Методи науково-педагогічних досліджень».

План

1. Метод дослідження: загальне поняття та характеристика.
2. Типологія методів наукових досліджень.
3. Методи вивчення науково-теоретичних джерел.
4. Методи вивчення педагогічного процесу в природних умовах.
5. Емпіричні методи педагогічного дослідження. Спостереження. Опис та аналіз результатів спостереження.

Основні поняття: вплив, методи дослідження, типологія методів, емпіричні методи.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами

Завдання для творчо-пошукової роботи студентів

Відтворювальний рівень

1. Самостійно розробити текст анкети для вивчення міжособистісних стосунків у колективі.

2. Підготувати розповідь про методи педагогічних досліджень: завдання, різновиди, переваги, недоліки, сфера застосування, специфіка використання.

3. Охарактеризувати методи опитування.

4. Анкетування: сутність методу, вимоги до анкетування, види, сфери використання.

Мистецтво запитувати та відповідати на запитання

Пошуковий (частково) рівень

1. Аналіз анкет, підібраних студентами. Анкетування та обробка одержаних результатів.

2. Інтерв'ювання як метод педагогічного дослідження.

3. Метод вивчення документації.

Науково-творчий рівень

1. Вибрати тему майбутньої магістерської (курсової) роботи з тематики, запропонованої кафедрою суспільних дисциплін.

2. Проведіть анкетування зі студентами (учнями, слухачами).

3. Проаналізуйте отримані результати й підвести підсумки.

Література

1. Шведко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник К. : Знання, 2006. 307 с.

2. Філіпченко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій : навчальний посібник. К. : Академвидав, 2005. 208с.

3. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення / авт. колектив: В. Л. Пілюшенко, І. В. Щербак, Е. І. Словенко. К. : Лібра, 2004. 223 с.

4. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента : навч. посіб. / Чорненький Я. Я., Чорненька Н. В. та ін. К. : Професіонал, 2006. 208 с.

5. Пальчевський С. Педагогіка. Київ, «Каравелла», 2008. 64 с.

Семінарське заняття № 6

Тема. Методи науково-педагогічних досліджень

Вид заняття: семінар-доповідь

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* поняття «методи науково-педагогічного дослідження», систему методів наукових досліджень, їх специфіку, способи практичного застосування методів у науково-педагогічних дослідженнях

вміти використовувати методи науково-педагогічних досліджень

Актуалізація опорних знань : контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «Методи науково-педагогічних досліджень»

План

1. Методи опитування. Критерії змісту та форми бесіди, анкетування, інтерв'ю.
2. Тести та умови їх використання.
3. Соціометричні методики у науково-педагогічних дослідженнях.
4. Педагогічні тестування, проєктивні тести.
5. Теоретичні методи науково-педагогічних досліджень

Основні поняття: методи опитування, соціометричні методи, педагогічне тестування, теоретичні методи.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами

Завдання для творчо-пошукової роботи студентів

Відтворювальний рівень

1. Проаналізуйте теоретичні методи наукового-дослідження
2. Розробіть послідовність використання теоретичних методів в процесі дослідження з теми магістерської (курсової) роботи та їх зміст (письмово в зошиті).
3. Підготуйте наукову дискусію про тестування як метод психолого-педагогічного дослідження.

Пошуковий (частково) рівень

1. Підготовча робота до тестування студентів 1-го курсу.
2. Метод педагогічного експерименту: загальна характеристика.
3. Структура педагогічного експерименту та особливості діяльності науковця на кожному етапі.
4. Планування ходу експерименту з теми магістерської (курсової) роботи.
5. Розробка одержаної інформації. Вирішення педагогічних задач.

Науково-творчий рівень

1. Використання методів науково-педагогічних досліджень серед студентів 1-го курсу.
2. Анотація як форма роботи з науковою літературою. 2. Анотована література.
3. Рецензія.
4. Відгук.
5. Ознайомлення із курсовими та дипломними роботами як формами наукової діяльності студентів.
6. Структура наукової роботи.

Література

1. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. К. : Знання, 2004. 307 с.
2. Свердан М. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Чернівці : Рута, 2006. 352 с.
3. Гончаренко С. І. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. К. : АПН України. 1995. 45 с.

Семінарське заняття № 7

Тема. **Обґрунтування теми дослідження. Збір та аналіз наукової інформації за темою**

Вид заняття: семінар-практикум

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мета: систему методів, які використовують у психолого-педагогічних наукових дослідженнях, та їх практичне застосування.

вміти використовувати різні інформаційні фонди та їх використання в науковій роботі.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми

План

1. Збір наукової інформації. Робота з каталогами, картотеками, покажчиками, довідниками.
2. Роль інформації у наукових дослідженнях і класифікація наукових досліджень
3. Структура та призначення наукових документів.
4. Аналіз та узагальнення існуючого стану наукової проблеми.
5. Принципи збору інформаційного матеріалу.

Основні поняття: каталог, класифікація наукових досліджень, наукова проблема.

Узагальнення вивченого: діагностика знань, виконання вправ, робота з психологічними тестами, тестовий контроль знань

Завдання для творчо-пошукової роботи студентів

Відтворювальний рівень

1. Інформаційна насиченість наукового тексту.
2. Інтернет. Робота у світовій інформаційній мережі.
3. Технологія створення джерельної бази дослідження та бібліографічного пошуку.
4. Методи роботи з науковою літературою: загальна характеристика.
5. Бібліографічні вимоги до наукового дослідження. 6. Цитування джерел.

Пошуковий (частково) рівень

1. Складання бібліографії та картотеки літературних джерел з власної проблеми дослідження.
2. Опрацювання наукової літератури. Види нотаток.
3. Як визначається якість інформації?
4. Підготуйте науковий реферат «Інтеграційний підхід як загальнонауковий метод досліджень».

Науково-творчий рівень

Визначте науковий апарат власної дослідницької роботи:

1. Оберіть тему, обґрунтуйте актуальність виявленої наукової проблеми.
2. Визначте об'єкт і предмет дослідження, його мету, продумайте гіпотезу.
3. Сформулюйте завдання дослідження.
4. Застосуйте науковий стиль викладу матеріалу.
5. Написати анотацію до тексту.
6. Розробити (письмово) систему ключових (базових) понять для роботи

Література

1. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / 3-є вид. К. : Професіонал, 2005. 240 с.
2. Стеченко Д. М. , Чмир О. С. Методологія наукових досліджень : підручник. 2-ге вид. К. : Знання, 2007. 317 с.
3. Гончаренко С. У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень. *Вісник Академії педагогічних наук України*. 1993. № 1. С. 11–24.
4. Вишневський О. І., Кобрій О. М., Чепіль М. М. Теоретичні основи педагогіки : курс лекцій / За ред. О. Вишневського. Дрогобич : Відродження, 2001. 268 с.
5. Тягур Р. С. Основи педагогічних досліджень : навч. посібник. 2-е вид. доп. / Р. С. Тягур. Івано-Франківськ: Плай, 2008. 95 с.

Семінарське заняття № 8

Тема. **Організація наукового дослідження та його структур**

Вид заняття: семінар-вирішення проблемних завдань

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати* правила організації наукового дослідження, його структуру.;

вміти організувати наукове психолого-педагогічне дослідження

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «Організація наукового дослідження та його структур»

План

1. Бібліографічний опис використаних джерел.
2. Специфіка методології педагогічних досліджень.
3. Загальна характеристика та вимоги до організації наукових досліджень.
4. Особливості наукових досліджень у галузі.
5. Планування пошукової діяльності.
6. Види досліджень за способом організації.

Основні поняття: бібліографічний опис, методологія.

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з психологічними тестами

Завдання для творчо-пошукової роботи студентів

Відтворювальний рівень

1. Впровадження наслідків дослідження в практику навчання і виховання.
2. Критерії та методи визначення ефективності педагогічного дослідження.
3. Науково-дослідні роботи теоретичного та експериментального характеру.
4. Загальновідомі правила обґрунтування теми наукового дослідження.
5. Сутність і принципи реалізації системного підходу в дослідженні.
6. Специфіка оформлення наукового дослідження
7. Особливості наукової мови: синтаксис, стилістика тощо.

Пошуковий (частково) рівень

1. Чим зумовлена необхідність дотримання послідовності етапів організації наукового дослідження.

2. Якою є послідовність роботи з вибору теми дослідження.

Науково-творчий рівень

1. Оформлення тексту експериментальної частини дослідження.

2. Оберіть тему наукової роботи, напишіть вступ в якому розкрийте всі елементи наукового дослідження: актуальність проблеми, аналіз наукових досліджень, мета, об'єкт, предмет, завдання, гіпотеза тощо.

Література

1. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. К. : Знання, 2004. 307 с.
2. Свердан М. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Чернівці : Рута, 2006. 352 с.
3. Стеченко Д. М. Методичні вказівки до виконання, оформлення та захисту магістерських робіт. К. : КУТЕП. 2002. 35 с.
4. Гончаренко С. І. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. К.: АПН України. 1995. 45 с.

Семінарське заняття № 9

Тема. **Наукова організація дослідницької роботи студентів**

Вид заняття: семінар-практикум

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення

Мета: *знати процес* наукової організації дослідницької роботи студентів;

вміти застосовувати різні формами студентської наукової роботи; використовувати власний науковий потенціал.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання (тестовий контроль) до теми «Наукова організація дослідницької роботи студентів»

План

1. Сучасні вимоги оформлення та презентації результатів наукового дослідження.
2. Форми та етапи впровадження результатів дослідження.
3. Методика написання наукової роботи.
4. Основні методики планування наукового дослідження

Основні поняття: презентація, результати дослідження, планування наукового дослідження..

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з тестами та психологічними задачами і завданнями

Завдання для творчо-пошукової роботи студентів

Відтворювальний рівень

1. Визначте проблему актуальних наукових досліджень з психології.
2. Опишіть основні напрями наукових досліджень у галузі психології.
3. Назвіть форми наукового дослідження
4. Які особливості формування змісту вступної частини.
5. Яка схема написання відгуку на наукову роботу.

Пошуковий (частково) рівень

1. Бібліографічні вимоги до наукового дослідження.
2. Аналіз списків використаної літератури у дипломних та випускних роботах.
3. Редагування списків використаних джерел.
4. Методи роботи з науковою літературою: загальна характеристика.
5. Бібліографічні вимоги до наукового дослідження.
6. Цитування джерел.

Науково-творчий рівень

1. Написати автореферат наукової роботи
2. Зробіть письмовий звіт про виконання наукового дослідження /чи його етапу/. Звіт повинен містити: а) вступ (обґрунтування актуальності проблеми, об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза); б) основну частину (розкриття програми дослідження - теоретичний збір матеріалів та аналіз стану проблеми, мотивація вибору методики дослідження; опис ходу дослідження – об'єкт, інструментарій, тривалість, фактори, що впливали на нього; аналіз результатів дослідження – статистичний та теоретичний), в) висновки, тенденції, прогнозування, пропозиції.

Література:

1. Лудченко А. А. Основы научных исследований : учеб. пособ. К. : Знання, 2000. 114 с.
2. Свердан М. М. Основы научных исследований : навч. посіб. Чернівці : Рута, 2006. 352 с.
3. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методология научных исследований : підручник. 2-ге вид. К. : Знання, 2007. 317 с.
4. Вихрущ В. О. Методичні рекомендації до написання дипломних та випускних робіт. Тернопіль, 2001. 25 с.

5. Гончаренко С. І. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. К. : АПН України, 1995. 45 с.

6. Самостійна робота

/п	Назва теми	К-сть годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Значення та вплив науки на формування наукової думки в Україні	6	10
2.	Технологія наукової діяльності	6	10
3.	Методологія наукової діяльності	6	10
4.	Методи науково-педагогічних досліджень	6	10
5.	Методи науково-педагогічних досліджень	6	10
6.	Обґрунтування теми дослідження. Збір та аналіз наукової інформації темою	8	10
7.	Організація наукового дослідження. Структура психологічного дослідження	8	10
8.	Основні тактики поведінки керівника в конфліктних ситуаціях	8	10
	Разом	54	80

Оформлення звіту про самостійну роботу

Підсумком самостійної роботи вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень» є складання письмового звіту за темами, вказаними в п. 6.

Захист звіту про самостійну роботу відбувається у терміни, обумовлені студентом і викладачем.

Види самостійної роботи

1. Захист звіту про самостійну роботу
2. Психологічний портрет майбутнього фахівця.
3. Презентація наукового фільму.
4. Презентація першоджерел.
5. Презентація наукової статті.
6. Написання наукової статті для публікації.
7. Підготовка виступу на студентську конференцію.
8. Участь в олімпіаді з психології.

7. Питання до підсумкового контролю з дисципліни «Методологія наукових досліджень»

1. Поняття наукового дослідження та вимоги до нього

2. Наука як система знань.
3. Основні поняття науки.
4. Закономірності функціонування та розвитку науки, еволюцію її розвитку.
5. Поняття наукового дослідження, його основні ознаки та характеристики.
6. Особливості структури наукового дослідження, його об'єкт, мета, завдання, основні форми. Вимоги до наукових досліджень.
7. Основні види наукових досліджень.
8. Відмінності та спільні риси емпіричних та теоретичних досліджень. Ефективність наукових досліджень.

9. Поняття методології наукових досліджень та її види

10. Методологія наукових дослідження.
11. Поняття методу та методології.
12. Завдання методології.
13. Різновиди та структурні елементи методології.
14. Підходи до обґрунтування та визначення методу та методології.
15. Фундаментальна або філософська методологія.
16. Загальнонаукова методологія.
17. Загальнонаукові принципи дослідження: історичний, термінологічний, функціональний, системний, інформаційний, культурологічний, пізнавальний або когнітивний.
18. Конкретно наукова методологія.
19. Методи і техніка дослідження.
20. Класифікація методів наукового пізнання.
- 21. Емпіричні методи наукового дослідження**
22. Поняття та загальна характеристика емпіричних методів наукового дослідження.
23. Радикальний емпіризм.
24. Верифікація. Емпіричне дослідження. Валідність. Діагностична сила. Надійність. Репрезентативність.
25. Спостереження як емпіричний метод наукового дослідження.
26. Передбачуваність. Планомірність, Цілеспрямованість. Вибірковість. Системність.
27. Вимоги до спостереження. Етапи проведення спостереження.
28. Емпіричні методи: вимірювання, порівняння, узагальнення
29. Розмір одиниці вимірювання.
30. Динамічна похибка.
31. Метод вимірювання.
32. Принцип вимірювання.
33. Вимірювальна інформація. Види вимірювальних величин.
34. Порівняння. Узагальнення. Вимоги до порівняння. Види порівнянь.
35. Експеримент. Довготривале, короткочасне, безперервне, дискретне спостереження. Специфіка експерименту. Етапи проведення експерименту.
36. Інші емпіричні методи дослідження: опитування, опитування-інтерв'ю, анкетні опитування, бесіда, рейтинг, експертна оцінка, метод колективних експертних оцінок, метод «мозкового штурму», морфологічний метод аналізу, метод семикратного пошуку, метод асоціацій та аналогій, метод колективного блокнота і контрольних запитань, морфологічний ящик.
37. Сутність гіпотези, її особливості.
38. Етапи розвитку гіпотези, вимоги, що до неї ставляться.
39. Доведення гіпотези, способи встановлення істини: безпосередній та опосередкований, що використовуються у доведенні гіпотези, особливості та відмінності.
- 40. Теоретичні методи наукового дослідження**
41. Сутність теоретичних методів наукового дослідження.
42. Послідовність проведення теоретичних досліджень.
43. Особливість теоретичного дослідження.
44. Порядок використання методів при здійсненні наукового дослідження.
45. Характеристика основних теоретичних методів наукового дослідження: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння, формалізації, абстрагування та моделювання.
46. Поняття моделі, вимоги, які до неї ставляться, види, особливості побудови.
47. Особливості логічного та хронологічного підходів при проведенні теоретичних досліджень.
48. Мета, випадки та вимоги до застосування цих методів при здійсненні наукового дослідження.
- 49. Зміст та складові науково-дослідного процесу**

50. Стадії науково-дослідного процес
51. Схема науково-дослідного процесу.
52. Організаційна, дослідна стадії та стадія узагальнення, апробації та реалізації наукових результатів.
53. Процедура вибору наукової проблеми.
54. Критерії вибору теми.
55. Обґрунтування актуальності теми, визначення її місця в науковій проблемі.
56. Суть та складові планування наукової діяльності.
57. Програма та плани наукового дослідження.
58. Формулювання теми дослідження.
59. Вивчення стану питання і обґрунтування обраного напрямку дослідження. Мета дослідження.
60. Загальні та конкретні завдання дослідження. Зміст, об'єкт, предмет дослідження.
61. Вибір методів дослідження.
62. Етапи роботи, календарний план роботи.
63. Попередній та остаточний план наукового дослідження, план-проспект наукового дослідження.
64. Організація науково-дослідних робіт.
65. Організаційні передумови для дослідження і аналітичної обробки економічної інформації.
66. Основні завдання НОП.
67. Елементи НОП. Нормування праці науковців.
- 68. Форми відображення результатів наукових досліджень**
69. Форми викладу матеріалів дослідження.
70. Публікації. Функції публікацій.
71. Наукові видання.
72. Науково-дослідні та джерелознавчі наукові видання.
73. Монографія, автореферат дисертації, препринт, тези доповідей та матеріали наукової конференції, збірник наукових праць.
74. Наукові неперіодичні видання: книга, брошура, наукові збірники, журнали.
75. Види монографій: наукові та практичні.
- 76. Форми висвітлення наукових досліджень**
77. Форми висвітлення підсумків наукової роботи: тези, тези доповіді, реферат. Види рефератів: інформативні, розширені або зведені, наукові.
- 78. Форми висвітлення наукових досліджень**
79. Винахідницька діяльність.
80. Результати НДР: нові технологічні процеси й агрегати, матеріали і з'єднання, пристрої і конструкції можуть скласти предмет винаходу або відкриття.
81. Усна передача інформації про наукові результати.
82. Доповідь, повідомлення на нарадах, семінарах, симпозиумах, конференціях.
83. Бесіди при особистих зустрічах.

8. Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів

Види занять	Бали
1. Поточна складова оцінювання	
Поняття наукового дослідження та вимоги до нього	4
Значення та вплив науки на формування наукової думки в Україні	4
Технологія наукової діяльності	4
Методологія науково-дослідницької діяльності	4
Методи наукових досліджень	7
Обґрунтування теми дослідження. Збір та аналіз наукової інформації за темою	4
Організація наукового дослідження. Структура психологічного дослідження	4

Основні тактики поведінки керівника в конфліктних ситуаціях	5
Значення та вплив науки на формування наукової думки в Україні Технологія наукової діяльності	5
1.2. Самостійна робота	20
Всього поточна складова оцінювання:	60
2. Підсумкова складова оцінювання	
1. Модульний контроль №1	20
2. Модульний контроль №2	20
Всього підсумкова складова оцінювання:	40
Разом:	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	відмінно	Зараховано
82–89	добре	
74–81		
64–73	задовільно	
60–63		
35–59	незадовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	незадовільно	не зараховано вторним вивченням курсу

10. Методичне забезпечення

1. Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» містить:
2. 07-03-22 Методичні вказівки до семінарських занять та самостійного вивчення навчальної дисципліни «Методика науково-педагогічних досліджень» для здобувачів другого (магістерського) рівня, усіх освітньо-професійними програмам спеціальностей НУВГП денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Кочубей А. В. Рівне : НУВГП, 2020. 21 с.
3. Опорні конспекти лекцій
4. Навчальні посібники
5. Збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного оцінювання навчальних досягнень студентів);
6. Засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).
7. Завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень».

11. Рекомендована література

Базова

1. Алексєенко Т. А., Сушанко В. В. Основи педагогічного експерименту і кваліметрії : навч.-метод. посібник. Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Рута, 2003. 41 с.
2. Волощук І. С. Основи наукових досліджень. Педагогіка : навч. посібник / Волощук І. С.; Кафедра педагогіки Національного аграрного ун-ту. К., 2006. 107 с.
3. Гончаренко С. У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень. *Вісник АПН України*. 1993. № 1. С. 11–23.
4. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця : ДОВ "Вінниця", 2008. 278 с.
5. Марцин В. С., Міценко Н. Г., Даниленко О. А. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Л. : Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.
6. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень : підручник. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.

Допоміжна

1. Бабанский Ю. К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: Дидактический аспект. М., 1982. 212 с.
2. Введение в научное исследование по педагогике / Под ред. В. И. Журавлева. М., 1988. 220 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка. К. : Академія, 2001. 576 с.
4. Вишневецький О. І., Кобрій О. М., Чепіль М. М. Теоретичні основи педагогіки : курс лекцій / За ред. О. Вишневецького. Дрогобич : Відродження, 2001. 268 с.
5. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. К. : АПН України, 1995. 45 с.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с.
7. Кочетов А. И. Культура педагогического исследования. 2-е изд., испр. и доп. Мн., 1996.
8. Коломієць В. О. Як виконувати курсову роботу : метод. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. К. : Вища шк., 2003. 69 с.
9. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи науково-педагогічних досліджень : навчальний посібник. К. : ДАКККіМ, 2008. 248 с.
10. Організація науково-дослідної роботи в закладах освіти. Тернопіль. „Астон”, 2001. 138 с.
11. Рудницька О. П., Болгарський А. Г., Свистельнікова Т. Ю. Основи педагогічних досліджень : навчально-методичний посібник. К. : Вища шк., 1998. 143 с.
12. Методы педагогических исследований / Под ред. А. И. Пискунова, Г. В. Воробьева. М., 1979. С.11–57,85–111, 139–214.
13. Фридман Л. М. Изучение личности учащегося и ученических коллективов : кн. для учителя. М., 1988. С. 30–34.
14. Хриков Є. М. Методологія педагогічного дослідження : монографія. Харків : ФОП Панов А. М., 2017. 237 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Законодавство України. URL: <http://www.rada.kiev.ua/>
2. Методологія науки. URL: <http://www.inter-pedagogika.ru>.
3. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75). URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> (інформаційні ресурси у цифровому репозиторії).
5. Освіта.UA: Освіта в Україні та за кордоном. URL: <http://osvita.ua/>
6. Вища освіта. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/
7. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6). URL: <http://www.lib.rv.ua/>
8. Портал полегшення процедури оформлення наукових джерел відповідно до вимог Вищої атестаційної комісії (ВАК) України та проходження нормоконтролю при написанні публікацій, курсових, дипломних, дисертацій та інших наукових робіт. URL: www.vak.org.ua
9. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44). URL: <http://www.cbc.rv.ua/>